

***Psychologia ucznia i nauczyciela. Trochę
więcej o relacjach w
kontekście wielokulturowości.***

Göteborg 2013

Katarzyna Baumann - psycholog

- UAM, Poznań
- Linköpings Universitet
- Wielka Brytania
- Szkoły w Angered
- Mama 11 mies. Wilhelma

Program ramowy

- Wielokulturowość - potencjał czy wyzwanie?
- Problemy uczniów i ich rozwiązywanie przez nauczycieli.
- Uwarunkowania uczenia się i obszary wpływu nauczyciela.
- Trudności wychowawcze uczniów vs. wrażliwość pedagoga w środowisku wielokulturowym.

Cytat

"Uczenie się jest wielokulturowym spotkaniem. Zarówno uczniowie, jak i nauczyciele należą do odmiennych grup społecznych, do których przynależność determinuje ich wiek, klasa społeczna, płeć, rasa, czy pochodzenie. Nauczyciele wyspecjalizowani w pedagogice równego traktowania potrafią wykorzystać tę różnorodność i różnorodność do uatrakcyjnienia procesu nauczania, zamiast obawiać się różnic i ignorować ich istnienie." (1)

Wielokulturowość

Wielokulturowość w szkole

- Czy jest?
- Co dla mnie znaczy?
- Jak to rozumiem?

Wielokulturowość

Potencjał?

Wyzwanie?

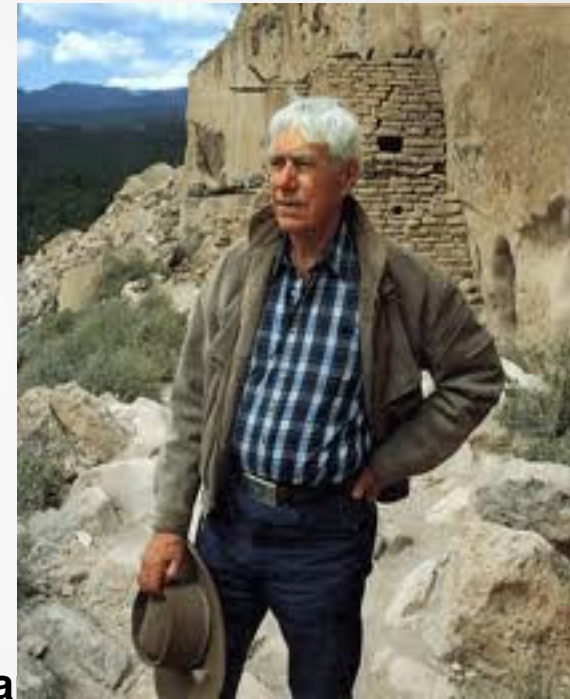
Wielokulturowość

Wielokulturowość – idea i model społeczny, według którego społeczeństwo powinno cechować się występowaniem grup o różnym pochodzeniu i wyznających sprzeczne systemy normatywne. (2)

Wymiary kulturowe wg Edwarda T. Hall'a (3)

1. Kultury monochroniczne vs. kultury polichroniczne
2. Kultury wysokiego kontekstu vs. kultury niskiego kontekstu

a

Wymiary kulturowe wg Edwarda T. Hall'a

ad.) 1. Kultury monochroniczne vs. kultury polichroniczne

- a) Społeczeństwa monochroniczne kładą wysoki nacisk na punktualność i przestrzeganie harmonogramów. (Kraje nordyckie, germańskie, północnoamerykańskie).

- b) W kulturach polichronicznych ważniejsze od harmonogramów i punktualności są dobre stosunki z innymi ludźmi. Wyznaczone terminy traktuje się elastycznie. (Świat arabski, większość krajów afrykańskich, latynoamerykańskich oraz azjatyckich).

Wymiary kulturowe wg Edwarda.T. Hall'a

ad.) 2. Kultury wysokiego kontekstu vs. kultury niskiego kontekstu

- a) W społeczeństwach wysokiego kontekstu celem w relacjach z innymi jest utrzymanie harmonii, stąd dużą rolę w procesie komunikacji odgrywają aluzje, podteksty i niedopowiedzenia. Otwartość i bezpośredniość są oznakami naiwności. (Świat arabski, większość krajów afrykańskich, latynoamerykańskich i azjatyckich).
- b) W kulturach niskiego kontekstu ceni się bezpośredni sposób komunikacji, ludzie mówią dokładnie to, co mają na myśli. Bezpośredniość jest utożsamiana ze szczerością i prawdomównością. (Kraje nordyckie, germańskie, północnoamerykańskie).

Wymiary kulturowe wg Geerta Hofstede (3)

1. Kultury o małym dystansie władzy vs. kultury o dużym dystansie władzy
2. Kultury kolektywistyczne vs. kultury indywidualistyczne
3. Kultury męskie vs. kultury kobiece

sociolog i antropolog

holenderski

Wymiary kulturowe wg Geerta Hofstede

Definicja dystansu władzy

Dystans władzy - określa emocjonalną przestrzeń dzielącą różne grupy społeczne, np. podwładnych od przełożonych. Określa stopień akceptacji dla nierówności społecznych, stopień autorytarności władzy oraz oczekiwany stopień posłuszeństwa wobec np. rodziców, przełożonych.

Wymiary kulturowe wg Geerta Hofstede

ad.) 1. Kultury o małym vs. dużym dystansie władzy

- a) Społeczeństwa o dużym dystansie władzy są zhierarchizowane; istnieją duże różnice w zakresie władzy między poszczególnymi grupami społecznymi; ludzie poprzez ubiór i zachowanie podkreślają swój status społeczny. (Kraje basenu Morza Śródziemnego, afrykańskie, latynoamerykańskie i azjatyckie).
- b) W społeczeństwach o małym dystansie władzy różnice między poszczególnymi grupami społecznymi są małe i trudno zauważalne – podkreślanie różnic w statusie jest wysoce nieodpowiednie. (Kraje nordyckie).

Wymiary kulturowe wg Geerta Hofstede

ad.) 2. Kultury męskie vs. kultury kobiece

- a) Męskość - cecha społeczeństw, w których role społeczne są określone, tj. od mężczyzn oczekuje się asertywności, twardości i nakierowania na sukces materialny; od kobiet skromności, czułości i troskliwości o jakość życia. W życiu i w pracy powinny istnieć silne podziały na role męskie i kobiece. (Japonia, kraje latynoamerykańskie, arabskie, afrykańskie).
- b) Kobięcość charakteryzuje te społeczności, w których role płciowe wzajemnie się przenikają, tj. i od mężczyzn i od kobiet oczekuje się skromności, czułości i troski o jakość życia. W życiu i w pracy mężczyźni i kobiety mogą wspólnie wykonywać różne czynności i wspólnie spędzać czas. (Kraje nordyckie).

Wymiary kulturowe wg Geerta Hofstede

ad.) 3. Kultury kolektywistyczne vs. indywidualistyczne

- a) W kulturach kolektywistycznych ludzie należą do silnych grup, które gwarantują im opiekę i ochronę w zamian za lojalność; jednostki podejmując decyzje dotyczące ich osobiście, uwzględniają interes swojej grupy.
 - b) W społeczeństwach indywidualistycznych więzi międzyludzkie są luźne, każdy ma na uwadze przede wszystkim siebie oraz swoje osobiste cele. Członkowie tych kultur z reguły oddzielają życie rodzinne od życia zawodowego.
- * Bardziej indywidualistyczne są generalnie kraje zamożne (rozwinęte).

Model kultury jako góry lodowej

Skutki wymuszonych migracji

- a) bariera językowa
- b) luka edukacyjna
- c) poczucie tymczasowości
- d) wyuczona bezradność
- e) trudności w znalezieniu zatrudnienia
- f) konflikty wewnątrzmałżeńskie i międzygeneracyjne
- g) syndrom Stresu Pourazowego (PTSD)
- h) żałoba kulturowa
- i) syndrom ocalonych
- j) pozostawienie niedokończonych spraw

Schemat przebiegu stresu akulturacyjnego

1. Miesiąc miodowy
2. Pierwsza faza szoku
3. Druga faza szoku
4. Zrozumienie
5. Kompetencja międzykulturowa

Schemat przebiegu stresu akulturacyjnego

- Co dzieje się z uczniem na poszczególnych etapach przebiegu stresu akulturacyjnego i jak można mu wtedy pomóc?
- Zachęcam do burzy mózgu oraz dyskusji.
- Potrzebuję sekretarza.

Schemat przebiegu stresu akulturacyjnego

ad.) 1. **Miesiąc miodowy**

- Na tym etapie, osoba jest zaciekawiona i pozytywnie nastawiona do odmienności kulturowej. Nowość zachwyca, intryguje, wywołuje entuzjazm.
- Z uczniami rozpoczynającymi naukę w nowej szkole jest inaczej; zmianie szkoły częściej towarzyszą obawy niż ciekawość.
- Ten etap nie występuje u migrantów przymusowych. Doświadczać mogą go dzieci, które z własnej woli, wspólnie z rodziną, postanowiły przenieść się do innego kraju.

--- Jak pomóc?

Schemat przebiegu stresu akulturacyjnego

ad.) 2. **Pierwsza faza szoku**

- Rzeczywistość okazuje się bardziej zaskakująca, odmienność bardziej przeszkadza i irytuje, niż cieszy.
- Codzienne pomyłki i nieporozumienia kulturowe powodują silną frustrację i złość na siebie samego. Skutkuje to wycofaniem z życia szkolnego, niechęcią do nawiązywania kontaktów.

--- Jak pomóc?

Schemat przebiegu stresu akulturacyjnego

ad. 3) Druga faza szoku

- Funkcjonowanie w odmiennym kręgu kulturowym jest bolesne i wyczerpujące. Osłabienie fizyczne i psychiczne może skutkować skłonnością do chorób.
- Zmienia się ukierunkowanie złości i agresji z siebie samego na „nich”.
- Dominuje przekonanie, że to „oni” - członkowie społeczeństwa przyjmującego, są źli, nieodpowiednio się zachowują i są wobec mnie niechętni. Mogą się zdarzać wybuchy złości i agresji przeciwko uczniom z grupy większościowej.

--- Jak pomóc?

Schemat przebiegu stresu akulturacyjnego

ad. 4) Zrozumienie

- Rozpoczyna się okres stabilizacji emocjonalnej i społecznej. Uczeń zna już plusy i minusy funkcjonowania w nowej kulturze; odzyskuje siły, poczucie kontroli i adekwatności kulturowej.
- Osoba zyskuje zdrowy dystans do swojej i nowej kultury. Powraca chęć do nawiązywania i podtrzymywania kontaktów społecznych.
- Poprawia się kondycja psychofizyczna, zdolność koncentracji i wydolność poznawcza.

--- Jak pomóc?

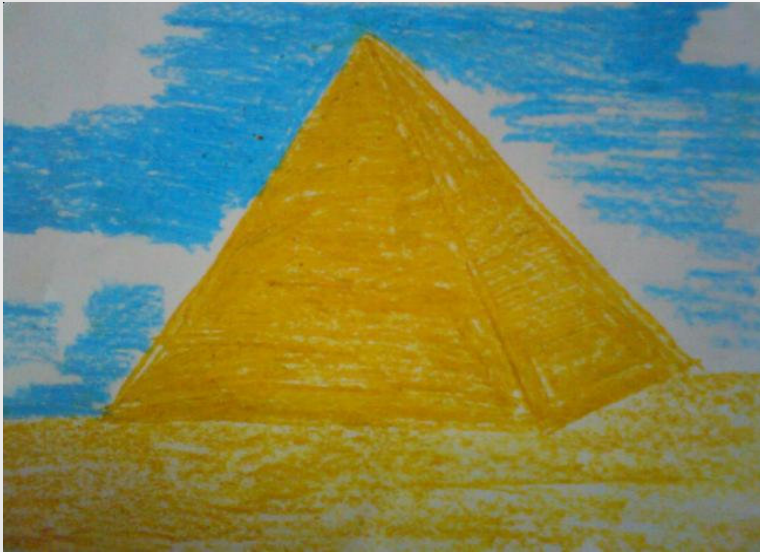
Schemat przebiegu stresu akulturacyjnego

ad. 5) **Kompetencja międzykulturowa**

- W wyniku doświadczeń wykształca się umiejętność zdrowego i efektywnego funkcjonowania w obu kontekstach kulturowych.
- Wraca poczucie stabilności i bezpieczeństwa (piramida Masłowa). Osoba swobodnie czuje się zarówno w swojej, jak i w nowej kulturze; świadomość różnic i podobieństw kulturowych.

--- Jak pomóc?

Piramida Maslowa

1. 1. Poczucie bezpieczeństwa fizycznego
2. 2. Poczucie bezpieczeństwa emocjonalnego
3. 3. Poczucie tożsamości
4. 4. Poczucie przynależności i związku z otoczeniem
5. 5. Poczucie kompetencji
6. 6. Poczucie celu i sensu życia

Rola dorosłego

- akceptacja dziecka i bezwarunkowa miłość
- zaspokajanie emocjonalnych potrzeb dziecka (miłości, uwagi, aprobaty, niezależności, bezpieczeństwa)
- dbanie o jego poczucie własnej wartości (nagradzanie osiągnięć)

Umiejętności psychopedagogiczne nauczyciela

- podmiotowe traktowanie uczniów (postawa akceptacji, rozumienie empatyczne, autentyzm)
- dbałość o porozumienie się z uczniami
- okazywanie uczniom taktu pedagogicznego
- posługiwanie się odpowiednimi technikami wychowawczymi
- chęć poznawania uczniów

Analiza przypadku

Słowa na miarę wszech czasów

*„(...)wychowawca, który nie wytłacza a
wyzwala, nie ciągnie a wznosi, nie ugniata a
kształtuje, nie żąda a zapytuje, przeżyje wraz
z dzieckiem wiele pięknych chwil.”*

J. Korczak, *Pisma*, PWN, Warszawa 1930, s. 21.

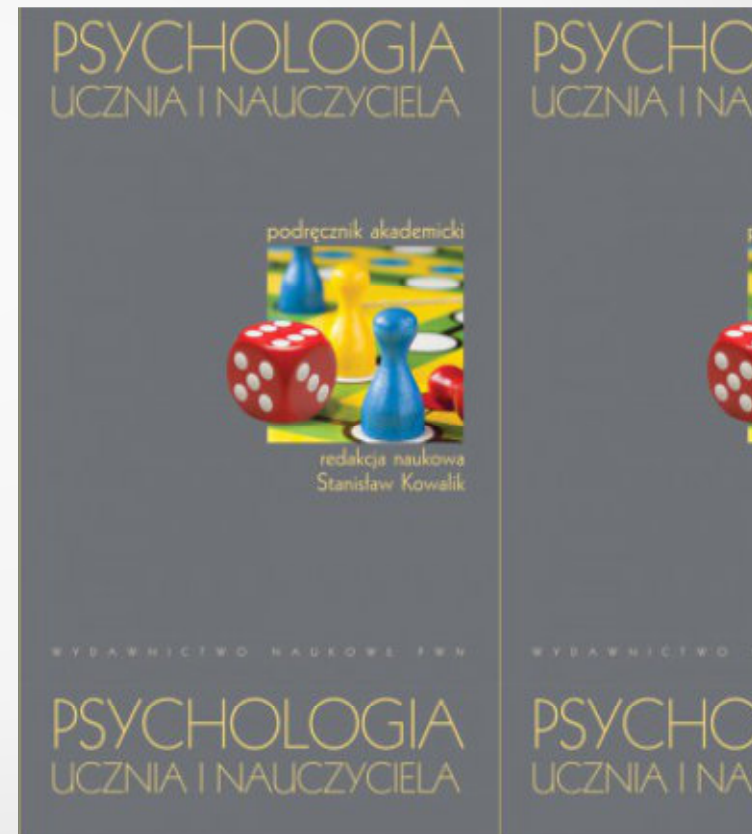
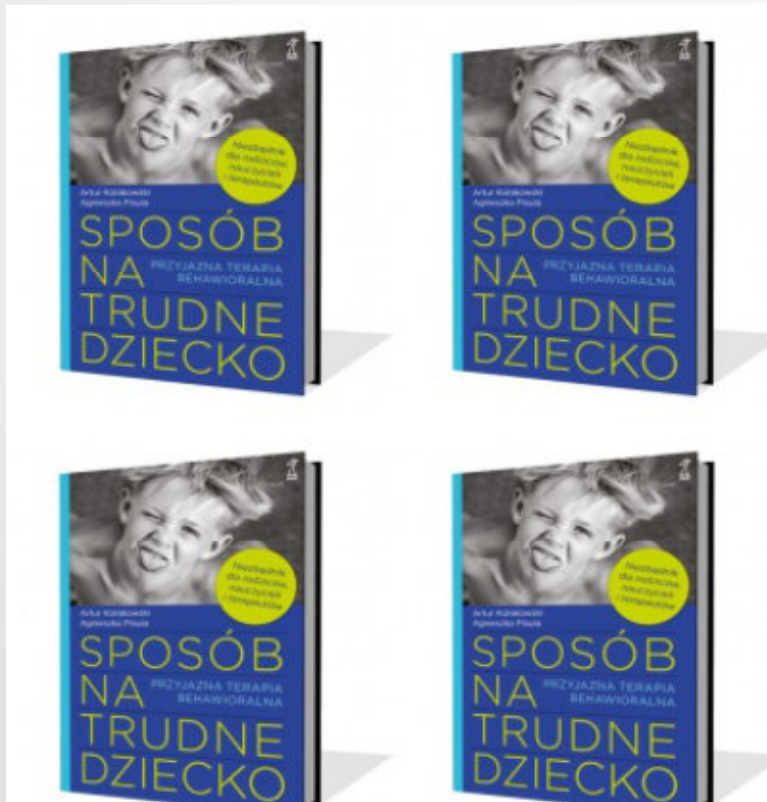
Bibliografia

1. Ch.A. McGee Banks, J.A.Banks, Pedagogika na rzecz równego traktowania: zasadniczy element edukacji wielokulturowej, w: A. Grudzińska, K.Kubin (red.), *Szkoła wielokulturowa — organizacja pracy i metody nauczania*. Warszawa, 2010
2. pl.wikipedia.org/wiki/Wielokulturowość (2013.04.01)
3. Hofstede G., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, tłum. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, wyd. II, 2007),
4. Piegat - Kaczmarczyk M., Rejmer Z., Psychospołeczne skutki uchodźstwa i wpływ migracji na rozwój dziecka, [w:] „*Innyw polskiej szkole.Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*” ; Warszawa 2010

Książki godne polecenia

1. Kowalik, S. (2011). Psychologia ucznia i nauczyciela.
2. Pisula, A. , Kołakowski, A. (2012). Sposób na trudne dziecko.

- pytania
- przemyślenia
- refleksje

...

Polecane linki

1. *Praca z uczniem cudzoziemskim. Przewodnik dobrych praktyk dla dyrektorów, nauczycieli, pedagogów i psychologów. Warszawa, 2011*

<http://http://www.comenius.org.pl/sites/comenius/files/upload/u6/praktyki-wersja-druk-pop.pdf>
www.comenius.org.pl/sites/comenius/files/upload/u6/praktyki-wersja-druk-pop.pdf

2. *Praca z uczniem cudzoziemskim. Pakiet szkoleniowy dla studentów kierunków pedagogicznych. Warszawa, 2011*

<http://www.comenius.org.pl/sites/comenius/files/upload/u6/pakiet-dla-studentow-2.pdf>

Dziękuję za współpracę

Kontakt

**Katarzyna Baumann
(psycholog, trener)**

e-mail: kasia.baumann@gmail.com